

DIŞ POLİTİKADA
KADINLAR
WOMEN IN FOREIGN POLICY

DÜNYADA VE TÜRKİYE DIŞ POLİTİKASINDA 2019

‘Dış Politikada Kadınlar’ Ne Diyor?

Değerlerimiz

Ortaklık ve dayanışma

Hesap verilebilirlik ve şeffaflık

Cinsiyetçi, ayrımcı ve militarist dilden uzak olma

Savaş ve çatışma yanlısı olmama

Toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetme

DPK Hakkında

Dış Politikada Kadınlar (Türkiye) İnisiyatifi, sert güvenlik konularında kadınların sesini yükselterek, hiyerarşik olmayan yaklaşımları teşvik etme yoluyla kadınların dış politika karar alma mekanizmalarının her düzeyinde katılımını sağlayarak, arabuluculuk, tarihsel uzlaşma ve donmuş çatışmaların çözümü konularına ilgili olan her kesimden kadını deneyimlerini paylaşmak ve uzun vadeli politika önerileri geliştirmek için bir araya getirmek amacıyla kurulmuştur. DPK, dış politikanın her alanında genç kadınları liderlik rolü üstlenmeleri için güçlendirerek, adil ve sürdürülebilir kalkınmaya engel teşkil eden küresel sorunları gidermek amacıyla kamuoyunda sorumluluk bilinci uyandırarak, dış politikanın her alanına kadınların perspektifini dâhil etmeyi hedefler.

Neden?

- Bireysel, ulusal ve küresel olmak üzere her düzeyde engelleri aşmak için çözümler geliştirmek ve karşılaşılan problemleri anlayabilmek için deneyimleri paylaşmak
- Kolektif uzmanlaşmayı mobilize etmek, ortaklıklar geliştirmek, işbirliğini teşvik etmek ve süreçleri kolaylaştırmak
- Genç kadınları dış politika mekanizmalarının aktif katılımcıları olmak için güçlendirmek

Neler yapıyoruz?

- Uluslararası siyasetin ve dış politikanın daha geniş çevrelerce tartışılması için imkân sağlamak
- Dış politikada kadınların varlığını arttırmak için öneriler ve kavramlar geliştirmek
- Dış politika topluluğuna kadınların dâhil olmasını sağlamak için networkler oluşturmak
- İç ve dış meselelerin birbirine bağımlılığını vurgulayarak, dış politika konularını tartışabilecekleri ve çözüm üretebilecekleri bir platform oluşturmak
- Kadınların dış politikanın her alanında karar alıcılar olmalarını sağlamak
- Kadınların küresel vatandaşlık ve politika geliştirme kavramlarını daha iyi kavrayabilmeleri için kurslar ve seminerler vasıtasıyla eğitim olanakları sağlamak
- Genç kadınların liderlik rolü oynama aktivitelerine dâhil olmalarını sağlamak için fırsatlar geliştirmek.

Önsöz

Zeynep Alemdar & Sinem Akgül-Açıkmeşe (der.)

Dünyada 2019

1. Toplumsal İsyenlar: Hong-Kong'dan Sarı Yelek Eylemlerine
Ayşen Uysal
2. Kadın Hareketleri ve *Las Tesis*
Zeynep Alemdar
3. #MeToo Hareketi: Cinsel Taciz ve İfşa
Sevgi Uçan-Çubukçu
4. 'Demokrasi Karanlıkta Ölüir': Trump ve Azil Süreci
C. Akça Ataç
5. Güçler Dengesi Ekseninde Yeni Nesil Diplomasi: Twiplomasi
Burcu Sarı-Karademir & Habibe Özdal
6. Yapısal Şiddet ve Vekâlet Savaşları: 2019'da Şiddetin Küresel ve Yerel Yansımaları
Özlem Kaygusuz
7. Göç 'Meselesi'
Başak Kale & Deniz Şenol-Sert
8. 2019'da Enerji Güvenliği
Çiğdem Üstün
9. Brexit ve Avrupa Birliği
Nilgün Arısan-Eralp
10. 2019'da Asya-Pasifik
Sırma Altun

Türkiye Dış Politikasında 2019

11. Türkiye-ABD İlişkileri
Barçın Yinanç
12. Füze Sistemleri ve Türkiye
Evren Balta
13. Türk Dış Politikası ve Göç
Bezen Balamir Coşkun
14. Türkiye ve Balkanlar: 2019'da Değişenler ve Değişmeyenler
Birgül Demirtaş
15. 2019'da Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerinin Açmazları
Sinem Akgül-Açıkmeşe
16. Kıbrıs Sorunu ve Türkiye
Başak Alban
17. Orta Doğu ve Türkiye
Karel Valansi
18. İran ve Irak'taki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri
Gizem Bilgin-Aytaç
19. 2019'da Türkiye'nin Asya'ya Yönelik Dış Politikası
Ceren Ergenç

Ekonomiden spora, teknolojiden siyasete hayatın her alanında önemli ve bugünümüzü derinden etkileyen gelişmelerin yaşandığı bir yıl daha geride kaldı. 2019 kadınların her alanda artan biçimde seslerini duyurabildikleri, sokağa çıktıkları ve sosyal medya üzerinden haklarını, isteklerini ve sitemlerini dillendirdikleri bir yıl olarak kayıtlara geçti. *Las Tesis*'ten *Metoo* hareketine, Sarı Yelekli eylemlerinden Fransa'daki emeklilik protestolarına ve hatta bu Almanak yazarlarının büyük çoğunluğunun mensubu bulunduğu akademik camiadaki tüm-erkek-panel (*all-male-panel*) karşıtlıklarına kadar kadınlar varlıklarını ve isyanlarını farklı biçimlerde sergilediler. Aralık 2019'da Türkiye'de bir dizi konferans veren Cynthia Enloe'nun da belirttiği üzere, kadın olmanın evde oturmakla tanımlandığı, erkek olmanın ise tam tersine dışarıda özgür gezmenin bir pasaportu olduğu düşüncesinin artık geçerliliğinin kalmadığı, kadın hakkının insan hakkı olarak içselleştirilmesinin gerekliliği 2019 yılında dünya kamuoyunda tüm örnekleriyle görüldü.

Tüm dünyaya dalga dalga yayılan isyanlar, insanları çaresiz bırakan ekonomik eşitsizlik ve hayat pahalılığı, insan hakları ve özgürlüklerini hiçe sayan baskıcı politikalar ile iktidar ilişkilerinin sorgulanmasına, eleştirilmesine dayanamayan ve teknolojiyi kendi iktidarlarını meşrulaştırmak, sağlamlaştırmak için kullanan, yönlendiren ve rasyonaliteyi unutturup hakikat sonrası bir söylem yaratan liderler 2019'da uluslararası ilişkilere damgasını vurdu. Dünya bir yandan demokrasinin değerlerini ve anlamını unutturken, bir yandan da bunu hatırlatmak için direnenleri sosyal medyadan izledi. Tehditler, aşağılamalar, davalar, cinayetlerle susturulamaya çalışılanlar arasında her tür şiddete hedef olan kadınlar her zamankinden daha çok öne çıktı.

Uluslararası ilişkilerde de şiddet tüm azametiyle karşımızdaydı. Yine iktidarların ve uluslararası politikanın diğer aktörlerinin sadece çıkarlarını ve sınırlarını korumak için değil, tüm politikalarını öncelikli olarak bu yolla düzenlemek için şiddete başvurdukları bir yıl yaşandı. Suriye, Libya, Afganistan, Nijerya, Yemen, Sudan, Kamerun ve Venezuela 2019'da değişmeyen şiddet dolu örnekler olarak uluslararası ilişkilerin gündeminde yer aldı. Dünya politikasında yapısal şiddet, bölgesel ilişkilerde de vekâlet savaşları siyasetin yeni yüzü haline geldi.

2019'un yapısal şiddet sarmalında göç konusu da vahim etkileriyle birlikte yer aldı. Göç konusunda baskıcı uygulamaların yaşandığı, Avrupa kıtasından Amerika kıtasına kadar pek çok ülkenin evrensel insan haklarına ve uluslararası kurallara rağmen göçmenleri ülkelerine almadıkları ve hatta yapısal şiddete maruz kalacakları ortamlara geri gönderdikleri, düzensiz göçün ve bu süreçteki ölümlerin arttığı talihsiz bir yıl olarak geride kaldı.

Küresel düzlemde umudumuzu yitirmememizi ise cesur kadınlara borçluyuz. Dünyanın bir ucunda soluduğumuz havanın ve içtiğimiz suyun kıymetini haykıran genç bir kadın dikkatleri üzerine çekti: Greta Thunberg, devasa yangıları, selleri, hissedilen iklim değişikliğini, çevreye verilen zararları 2019 yılında medyada, akademide, sivil toplumda ve siyasi alanda çok daha görünür hale getirdi. Bu hayatî konuların geniş kesimlerin gündemine girmesini sağladı. 2018 yılında Amerikan Kongre seçimlerine damgasını vuran her yaşta kadın Trump'ı cinsel

---

* Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Okan Üniversitesi
Prof. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kadir Has Üniversitesi

tacizden yolsuzluğa kadar pek çok konuda hesap vermesi için azil sürecinin başlamasını sağladı. Spordan göçmen haklarına, eşit işe eşit ücretten inanç temelli ayrımcılığa kadar her alanda kadınlar ahlâkın ve adaletin sesi oldular.

Türkiye’de de kadınlar mücadelelerini sürdürdüler ve sürdürüyorlar. Biz de bu Almanak’ta her birimiz kendi uzmanlık alanlarımızda, çalıştığımız konularla ilgili bir kayıt tutmak istedik. Gelişen yapısıyla Dış Politikada Kadınlar İnisyatifi (DPK) çatısında önceki yıllarda çıkardığımız yılsonu mektupları yerine, “2019 Nasıl Geçti?” diye sorarak, ihtiyaç duyduğumuzda başvurabileceğimiz bir kaynak oluşturduk.

Hepsi alanlarında uzman, televizyonlarda kavgalı TV programları yerine öğrencileriyle, diledikleri ortamlarda uzmanlarla, kendi köşe yazılarında, röportajlarında görüşlerini paylaşan DPK’lılardan görüş istedik. Böylece dünya ve Türkiye için 2019’dan 2020’ye devrolan 19 sorunu, ilgili konuların uzmanı üyelerimizin çok değerli katkılarıyla derledik.

2019’dan 2020’ye sayısız sorun ve endişe miras kalsa da kadınların uzmanlığının değerlendirilmesinin daha barışçıl bir dünyaya yol açacağına içtenlikle inanıyoruz. Bu nedenle DPK Almanacı’nda tüm bu değerlendirmelerden süzülen ve onların altında yatan sağduyuyu iletebilmiş olmayı dileriz. Birbirlerinden farklı, sert güvenlik konularının ele alınmasında bile DPK uzmanlarının farklı dilini yansıtabildiysek ne mutlu. 2020’nin daha barışçıl ve eşitlikçi bir yıl olması temennisiyle, ‘Dış Politikada Kadınlar İnisyatifi’ faaliyetlerini izlemenizi umarak, bu çalışmanın yayına hazırlanmasında emeği geçen Bilgi Üniversitesi araştırma görevlileri Dr. Ş. Gökçe Gezer ve Mustafa Gökcan Kösen’e teşekkürlerimizle, keyifli okumalar dileriz...

Dünyada 2019

Toplumsal İsyanlar: Hong-Kong'dan Sarı Yelek Eylemlerine

Ayşen Uysal*

2019 yılı isyan dalgalarının dünyada giderek yayıldığı bir yıl oldu. Cezayir'den Lübnan'a, Hong-Kong'tan Fransa'ya, Şili'den Irak'a, İran'dan İspanya'ya, oradan da Bolivya'ya farklı ülkelerde farklı salkiler kitleleri seferber etti. Türkiye'de meseleyle ilgilenen toplumsal kesimler bu eylemlerin bazılarına dikkat kesilirken, bazılarıyla pek de ilgilenmedi. Şili ve Fransa çok ilgisini çekti ama Irak ve Cezayir yeterince ilgi alanına girmedi.

İsyanların ortaya çıkış dinamikleri ve kıvılcımı çakan nedenler farklı olsa da, ekonomik ve toplumsal adalet arayışı ile demokrasinin yeniden inşası talebi hareketleri birleştiren ortak nokta oldu ve olmaya devam edecek gibi görünüyor.

Şubat 2019'da Cezayir'de Abdelaziz Bouteflika'nın beşinci defa Cumhurbaşkanlığına aday olması ile 2019'un ilk kitlesel isyanlarından biri ortaya çıktı ve Lübnan'daki hareketlere de esin kaynağı olan bu isyan Nisan seçimleri sonrasında da Bouteflika'nın görevde kalmasına karşı devam etti. Aralık ayında yapılan göstermelik seçimler de yaz aylarında yoğunluğu azalan eylemleri yeniden canlandırdı. Eylemler karşısında ülkede baskı politikaları arttı ve muhalif avı başladı.

Haziran ayında sokakların hareketlenme sırası Hong-Kong'a geldi. Suçluların Pekin'e iadesini öngören yasa tasarısına karşı, şemsiye ve Dali maskeleri gibi sembollerin kullanıldığı, barışçıl biçimde başlayan kolektif eylemler daha sonra şiddet hareketlerine dönüştü.

Ekim ayı ortalarında Lübnan'da başlayan protestoların tetikçisi benzin, sigara ve *WhatsApp* ile aramalara getirilen yeni vergiler olsa da, bu eylemlerin asıl nedeni hükümetin bir yıldan fazla zamandır devam eden ekonomik krize çözüm üretememesidir. Yozlaşan yönetici sınıfın gitmesi talebi, Lübnan ve Cezayir'deki protesto gösterilerinin ortak noktasını oluşturuyor. Benzer bir biçimde, toplumsal adalet talebi Şili sokaklarını da Ekim ayından itibaren protesto eylemlerinin sahnesi yaptı. Protestolar ulaşım ücretlerine yapılan zamma karşı başladı.

Vergi artışları ve adaletsizliği ile toplumsal adaletsizlik Fransa'da da sokakta siyasetin Kasım 2018'den beri değişmeyen meselesi haline geldi. "Sarı Yelek" eylemleri adı verilen kolektif eylemlerde alt orta sınıflar, güvencesizliği ve siyaset sınıfının ayrıcalıklarını protesto etti, etmeyi de sürdürüyor. Bu eylemler sadece Fransa'da değil, dünyanın birçok ülkesinde düzenlenen eylemlerin repertuvarına esin kaynağı oluşturdu. Sarı Yelek eylemleri, Fransa'da emeklilik reformuna karşı 17 Aralık'ta başlayan grev dalgasıyla birlikte 2020'nin şu günlerinde de gündemdeki yerini koruyor. Yükseköğretim sektörü dâhil olmak üzere, eğitimciler grevlerde en büyük ağırlığa sahip kesim. Bu yüksek katılım oranında, sektördeki güvencesizleştirmenin etkisi var. Grevlerle birlikte inisiyatif ve sokağın kontrolü yeniden Sarı Yelekliler'den sendikalara geçmiş oldu. Buna karşın, sendikaların eylem repertuarı da Sarı Yelekliler'den çok etkilendi.

Tüm bu eylemlerin bazı ortak noktaları dikkat çekiyor. Bunlardan ilki, eylem repertuarlarının benzerliği. Lübnan, Şili, Hong-Kong ve Fransa'da yol blokajları en yaygın görülen eylem biçimlerinden. Eylemlerin kitleselliği de başka bir ortak nokta. Dünya tarihinde az görülen türden kitlesel protestolar söz konusu. Piyano konserleri ve performans gösterileri gibi sanat etkinlikleri, eylem repertuarının önemli bir parçasını oluşturuyor.

2020 yılı, daha şimdiden, 2019'un isyanlarının artarak devam ettiği bir yıl olacağına benziyor...

* Prof. Dr., Paris Sosyolojik ve Siyasal Araştırmalar Merkezi (CRESPPA/CSU)

Kadın Hareketleri ve *Las Tesis*

Zeynep Alemdar*

2019’da kadın isimleri ezberledik. Emine Bulut, Ceren Özdemir, Ceren Damar Şenel... Eski eşi, tanımadığı bir hükümlü ve öğrencisi tarafından Türkiye’de öldürülen kadınların isimlerini, bu cinayetlere suskun kalamayan, kız kardeşlerinin davalarını takip eden kadınlar sayesinde aklımıza kazıdık.

Pia Klemp, Akdeniz’de kalakalmış yüzlerce mültecinin hayatını kurtaran Almanya vatandaşı gemi kaptanı. Jacinda Ardern, 50 kişinin öldüğü cami saldırısının ardından Müslüman topluma yönelik tavrı ile dikkat çeken Yeni Zelanda başbakanı. Greta Thunberg, tüm dünyayı içinde yaşadığımız çevre felaketiyle yüz yüze getiren 16 yaşındaki İsveçli iklim aktivisti. Alexandria Ocasio-Cortez, 29 yaşında Amerikan Kongresi’ne seçilen en genç üye ve Amerikan başkanı Trump’un göçmen politikaları ve yolsuzluk iddiaları hakkında cesur tepkileriyle ünlü. Mevcut düzeni olduğu gibi kabul etmeyen, sesini çıkarmaya cesaret eden, güçlüyü koruyan vicdansız kuralları uygulamamayı seçen bu kadınların isimlerini de ezberimize aldık.

Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Dünya Emekçi Kadınlar günlerinde sokağa çıkan, Şili’de başlayıp Latin Amerika’ya yayılan ve kadına yönelik şiddetin sorumlusunun sistem olduğunu haykıran *Las Tesis* dalgasını Fransa’ya, Yunanistan’a, Türkiye’ye, Kanada’ya ve Avustralya’ya taşıyanlar da yine kadınlardı.

Tüm dünyada kadın farkındalığı artarken, nüfusun yarısını oluşturan kadınların siyasi temsilde erkeklerle eşit hale gelmesi için 95, ekonomiye eşit katılım ve fırsat eşitliği için ise 257 yıla ihtiyaç var. Dünya Ekonomi Forumu’nun Küresel Cinsiyet Eşitsizliği 2020 endeksinin bu çarpıcı sayılarının değişmesi için yalnızca kadınların cesurca haklarını savunmalarının ve haklı yerlerine kavuşmak için mücadele etmelerinin yeterli olmadığı, erkeklerin de bu eşitsizlikten fayda sağlamadıklarının ve erkeklik hâlinin eşitlikçi ve insanca yaşamı etkilediğinin farkında olmalarının gerektiği çok açık. Bu amaç için kurulmuş olan bazı dernekler ile kadınları ve feminist idealleri destekleyen erkeklerin ve kadın farkındalığını içselleştirmemiş kadınların da kadın haklarını savunurken bu konuda kendi içtenliklerini ve hayatlarındaki deneyimlerini de göz ardı etmemeleri beklenmelidir.

---

*Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Okan Üniversitesi

#MeToo Hareketi: Cinsel Taciz ve İfşa

Sevgi Uçan-Çubukçu*

Cinsel taciz, her türlü davranış, yorum, teklif ya da ifade kapsamında, ‘cinsiyet temelli taciz’ olarak tanımlanır. Cinsel taciz kavramı ilk kez, ‘#MeToo’ hareketinin ortaya çıktığı Amerika’da, 1970’lerin feministleri tarafından kullanılmıştır. Giderek diğer ülkelerde yaygınlaşan bu kavram, 1980’lerden sonra cinsiyet temelli bir eşitsizlik konusu olarak kabul edildi. Avrupa Birliği Komisyonu ilk kez 1987 yılında cinsel tacizle ilgili bir rapor yayınladı. Buna göre, ‘cinsel taciz’in erkeklerle kadınlar arasında eşit olmayan bir ilişki sonucu ortaya çıktığı kabul ediliyor ve Birliğin eşitlik hedefine aykırı olduğu vurgulanıyordu. Bu nedenle, üye ülkelerin iç hukuk ve ilgili mekanizmalarında çalışma hayatında bu tip tutumları engelleyecek önlemler alınması tavsiye ediliyordu.

Yaygın olarak kabul edilen tarifıyla, ‘cinsel taciz’, fiziksel, sözlü ya da her türlü ifade biçimiyle, bir kişiye özellikle iş ilişkileri kullanılarak işyerlerinde, kendi rızası dışında teklif ya da dayatma ile yöneltilen her türlü cinsel nitelikli davranışları içerir. Bu davranışlar genellikle kadınlara yönelik gerçekleşir ve faili de genellikle erkeklerdir. Zira cinsel taciz ve istismar, erkeklerin iktidarına dayalı ataerkil sistemin ürettiği bir olgudur.

Cinsel taciz ya da cinsel saldırıların ifşası olan #MeToo hareketi, sosyal medya araçlarının kullanılmasıyla hızla büyüdü ve dünya çapında yayılarak önemli bir etki yarattı. ‘#MeToo’, ‘#Times Up’, ‘Kadın Grevi’, ‘Kadın Mitingi’ vb. eylemler 2017 sonrası hızla yayılırken, bu protestolara her kesimden, sınıftan, ırktan, ulustan, yaştan ve meslek grubundan kadınlar ve ünlü isimler katıldılar. Ünlü yönetmen, oyuncu, işadamı gibi erkeklerin yanı sıra, Bill Clinton, Donald Trump, George H.W. Bush gibi ABD başkanlarının tacizlerinin ifşaları gerçekleşti; Avrupa Parlamentosu’ndaki vekiller de açıklamalarıyla #MeToo hareketine katıldı. Örneğin, Avrupa Parlamentosu’nda Yeşiller Partisi Milletvekili Terry Reintke, Brüksel’de yaptığı konuşmada, Duisburg’da maruz kaldığı tacizi anlattıktan sonra, başka kadın vekiller de tacize uğradığını ifşa edince, Avrupa Parlamentosu’nda yaşanan cinsel tacizlerin araştırılması için bir komisyon kuruldu. İngiltere Savunma Bakanı Michael Fallon, taciz suçlaması nedeniyle istifa etmek zorunda kaldı.

Hollywood’da yüzlerce kadın, erkek ve çocuğun katıldığı, cinsel taciz ve tecavüzlerin protesto edildiği, #MeToo yürüyüşü düzenlendi. İsviçre’de MeToo yılın kelimesi seçildi. Kararın gerekçesi olarak, 2017’de başka hiçbir kelimenin, saklı kalanları açığa çıkarmakta bu kadar etkili olmadığı açıklandı. Time dergisi, 2018’in Yılın İnsanı (Person of the Year) ödülünü #MeToo hareketinin öncülerine verdi. Ödül gerekçesi olarak, “hangi biçimde olursa olsun toplumsal tartışmaları başlatan isimlerin tercih edildiği” vurgulandı ve #MeToo hareketinin çok sayıda temsilcisinin bu konudaki sessizliği bozduğu açıklandı.

ABD’li aktris Alyssa Milano’nun 15 Ekim 2017’de sosyal medya hesabından yazdığı bir cümle fitili ateşleyen nokta oldu: “Eğer siz de cinsel istismara ya da saldırıya uğradıysanız bu tweet’in altına #MeToo yazın” ifadesiyle paylaştığı not hızla yayıldı. Dünyanın dört bir yanından binlerce kadın ve erkek #MeToo etiketiyle kendi başlarından geçen ve belki kendilerine dâhi söyleyemedikleri cinsel taciz, saldırı, istismar ve tecavüz hikâyelerini paylaşmaya başladılar. Bu kamusal ifşanın üzerinden 48 saat geçmeden, pek çok kaynakta Milano’nun bu tweet’ine yaklaşıp bir milyon yanıt aldığı belirtiliyor.

* Doç. Dr., Siyaset Bilimi; Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

‘Demokrasi Karanlıkta Ölü’r’: Trump ve Azil Süreci

C. Akça Ataç*

Washington Post’un haberine göre, ABD Başkanı Donald Trump seçilmesinden sonraki 3 yıl boyunca toplam 16.241 tane ‘yanıltıcı ya da yanlış’ ifade kullanmış. Günde ortalama 32 ‘yalan’a denk gelen bu durum, Trump’ın 25 Temmuz 2019 ve sonrasında Demokrat Parti’nin başkan adaylarından eski başkan yardımcısı Joe Biden hakkında Ukrayna Devlet Başkanı’yla telefonda görüşmesinin ardından tavan yapmış. Azil sürecini başlatan olay, Trump’ın bu telefon görüşmesinde Kasım ayında yeniden seçilmek için rakiplerine karşı yardım istediği, bu konuda gazeteciler ve Amerikan Kongresi tarafından kendisine yöneltilen sorulara doğru cevap vermediği iddiası.

Amerikan Anayasası’na göre azil süreci, başkanın işlemekle itham edildiği “ihamet, rüşvet ve diğer ağır suç ve kusurların” niteliğinin Amerikan Kongresi’nin yüksek kanadı Senato tarafından incelenmesi, soruşturulması ve bir karara bağlanmasını içerir.

Sürecin sonunda Senato, yargılanan başkanın suçlu olup olmadığına karar verir; cezalandırma bu sürecin bir parçası değildir. Ayrıca, başkan duruşma boyunca mahkemeye gelmek zorunda da değildir; gelmezse hakkındaki iddiaları reddettiği varsayılır. Halihazırda, Trump’ın Senato’nun karşısında kendini savunup savunmayacağı belirsizliğini koruyor. Demokrat Parti’nin Elizabeth Warren ve Bernie Sanders gibi senatör olan adaylarının azil süreci tamamlanana kadar kampanyalarına ara vererek, Senato’daki görevlerine dönmeleri gerekecek. Duruşma sırasında *tweet* atmak ve yanındakiyle konuşmak duruşma prosedürünün karara bağlandığı oturumda yasaklandı.

Trump’ın ‘yalan’larını *Washington Post*’un veri doğrulama diye çevirebileceğimiz *Fact Check* birimi sayıyor. *Post*, Trump’ın başkan seçilmesinin ardından, 2017 yılında *Watergate* skandalını ifşa eden efsanevi gazetecisi Bob Woodward’a mül edilen “demokrasi karanlıkta ölü’r” sözünü gazetenin sloganı yaptı. Böylece Gazete, *Pentagon Papers* ve *Watergate* gibi devasa ifşa haberleriyle demokrasiyi savunmada oynadıkları tarihsel rolü hatırlattı. Ayrıca, Trump’ın başkanlığının bir karanlık çağ başlatmasına müsaade etmeyecekleri konusunda açık bir tutum benimsemiş oldu. Nazi toplama kamplarından kaçarak Amerikan demokrasisine sığınmış ve inanmış, bu iki skandalla sarsılarak kaçınılmaz etik siyaset sorgulamaları yapmış Hannah Arendt’in eserlerinden ödünç alırsak, ‘karanlığı’, yalan, aldatma (kendi kendini aldatmaya-aldanmaya zorlama), imge ve algı yaratma ve hakikat ile yalan arasındaki bariz farkın tahrip edilmesi sonucunda, insanın anlamasını sağlayan içindeki ateşin ve görmesini sağlayan dışarıdaki ışığın çalınması olarak tanımlayabiliriz.

Son olarak, siyaset ve yalan bağlamında gerçek bir epistemolojik katkı sunan, iki Nobel ödüllü feminist Alva Myrdal’ın filozof kızı Sissela Bok’u anmadan geçmek olmaz. *Watergate* Skandalı’ndaki yalan, Bok’un siyasal iktidarın hakikati söylemediği bir ortamın “insanlara yönelik her türlü zararın planlanması için” bulunmaz bir fırsat olduğu üzerine bir etik okuma başlatmış; felsefe sözlüklerine girecek ilk yalan tanımını, *Fact Check*’in kabul ettiği haliyle, “bir ifade şeklindeki bilinçli aldatma mesajı” şeklinde kamuoyunun kullanımına sunmuştur. Bu konudaki çalışmalarını *Watergate*’in ötesine de taşıyan Bok, yine yalan söyleyen otoritenin karşısında doğruyu söyleyen sorumlu ‘muhabir’ (*whistleblower*) tanımını ilk yapan etik kuramcılarının biridir. Bok’a göre “gizli olan her şey aldatmayı amaçlamaz [ama] aldatıcı her şey bir [hakikatin] gizlenmesine dayanır.” 2020 yılında, azil süreci boyunca ortaya çıkacak siyasi-etik sorunlar üzerine düşünürken, bu önerme bize yardımcı olacaktır.

* Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Çankaya Üniversitesi

Güçler Dengesi Ekseninde Yeni Nesil Diplomasi: Twiplomasi

Burcu Sarı-Karademir & Habibe Özdal*

Bilgi ve iletişim alanındaki devrimsel gelişmeler yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmıyor. Bununla birlikte, dijital çağda dış politikanın yürütülme biçiminde kimi yeni adımlar dikkat çekiyor. Devletler geleneksel yöntemlerin yanı sıra, yeni nesil diplomasi türlerinden biri olarak dijital diplomasiyi (siber diplomasi/e-diplomasi/diplomasi 2.0) de artan şekilde dikkate alıyorlar. Dijital çağda, *twitter*, *facebook*, *instagram* gibi sosyal medya platformlarının her biri, hem sanal gerçeklik mecrası hem de dijital diplomasinin en etkin yürütüldüğü alanlar olarak karşımıza çıkıyorlar. Bu platformlar içinde *twitter*, anlık, doğrudan, filtresiz ve kapsayıcı iletişim imkânı sağlaması açısından dış politika yapımcıları tarafından en tercih edilen sanal mecra ve dış politika yürütme aracıdır. Üstelik bu yeni alanda dış politika yapımcıları ve uygulayıcıları yalnızca diğer devlet temsilcileri ile değil, aynı zamanda hem sosyal medya kullanıcısı vatandaşlar ile hem de medya ve devlet dışı aktörler ile aynı anda ve aynı platformda etkileşim kurabiliyorlar.

Bilgi ve iletişim alanlarında demokratikleştirici etkisiyle bilinen dijital devrime rağmen siber dünya, bilgi ve iletişim teknolojisi üreticisi olan ve olmayan devletler arasındaki ‘dijital ayrımın’ derinden hissedildiği bir alandır. Başka bir deyişle, siber dünya, ‘gerçek’ dünyadaki güç dengesinin bir diğer yansıması olarak okunabilir. Bu bağlamda siber dünya, dijital büyük güçlerin olduğu ve güç mücadelesinin dijital güç dengesi mücadelesi olarak gerçekleştirildiği bir alan olarak karşımıza çıkıyor.

Popülist ve otoriter liderlerin baskın olduğu günümüzde, dijital güçler dengesi mücadelesinin ve güç siyasetinin söz ve sembollerinin etkili, hatta keskin birer silah olarak kullanılmalarıyla yürütüldüğünü söyleyebiliriz.

Hatta, bu tartışmanın bir ayağını da 2016 Amerikan seçimlerine Rusya’nın müdahalesi iddiaları çerçevesinde başlayan tartışmalar oluşturmuştu. 2019’da dijital büyük güçlerin çıkarlarını ulusal ve uluslararası kamuoyuna duyurmak ve savunmak için etkili şekilde *twiplomasi* yürüttüklerini görüyoruz. Dünyanın en çok takipçili 50 lideri arasında 66 milyon takipçisiyle birinci sıradaki ABD Başkanı Donald Trump, ‘Amerika İlk’ (*America First*) stratejisine uygun şekilde Çin’le ticaret savaşı, NAFTA’nın yenilenmesi, NATO’nun savunma masraflarının Avrupalı müttefiklerce de karşılanması gerekliliği, Avrupa Birliği ile ticaret anlaşmalarının yenilenmesi, Meksika sınırına duvar inşası, IŞİD’le mücadele, Amerika’nın Orta Doğu’dan çekilmesi ve son olarak İran Devrim Muhafızları komutanının suikastla öldürülmesi gibi pek çok dış politika konusundaki kararlarını *twiplomasi* yoluyla duyuruyor. Trump, aktif *twiplomasi* ile sadece uluslararası politikanın gündemini şekillendirmekle kalmayıp, Amerikan kamuoyuna da ‘Amerika İlk’ siyasetinin propagandasını yapıyor.

Trump’ın liderlik ve kişilik özellikleriyle perçinlenerek etkisi daha belirgin hale gelen *twiplomasi*, geleneksel anlayıştaki gerçek/sanal ve iç/dış siyaset ayrımlarının kırılmasını ve geçişkenliğini çarpıcı şekilde gösteriyor. Dijital diplomasi devletlere dış politikada pek çok fırsat sunduğu gibi, *WikiLeaks* örneğinde hatırlanabileceği gibi çeşitli riskleri de bünyesinde barındırıyor. Bu bakımdan, gelecek dönemde liderlerin kullanım şekillerine göre etkisi değişecek olsa da, *twiplomasi* uluslararası siyaseti dijital mecraya taşıdı ve bundan sonra uluslararası siyaset gündeminin belirleyicilerinden biri olmaya devam edecek.

* Dr., Yarı Zamanlı Öğretim Üyesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bilkent Üniversitesi/TED Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Okan Üniversitesi

Yapısal Şiddet ve Vekâlet Savaşları: 2019'da Şiddetin Küresel ve Yerel Yansımaları

Özlem Kaygusuz*

2019 boyunca Suriye iç savaşının giderek karmaşıklaşan seyri ve yıl sonuna doğru da Libya'da şiddetlenen iç çatışmalar, bir yandan Türkiye gibi bölge ülkelerinin iç ve dış politikalarına yeni sorun ve dinamiklerin eklenmesini beraberinde getirirken, diğer yandan da Uluslararası İlişkiler'in temel kavram ve kurumlarını sorgulatmaya devam etti. Bu kavramların başında da bildiğimiz anlamıyla 'savaş' geliyor. Savaşın, Prusyalı General Carl von Clausewitz'in "siyasetin, (belirli bir amaç ve süre için) başka araçlarla (yani şiddetle) devletin dışında devam ettirilmesi" olarak tanımlanmasının dışına çıkılalı en az yüzyıl oldu. Buna karşılık, şiddetin yapılaşması, genelleşmesi ve gündelik hayatın bir parçası haline gelmesi, özellikle Soğuk Savaş'ın sona erişinden bu yana günümüz kamusal hayatının temel özelliği olarak karşımıza çıkıyor. Bazı yazarlara göre, şiddetin bireyler açısından gündelikleşmesi, toplumsal düzlemde de devletin bir yönetme ve iktidar aracı haline gelmesi, Batı-dışı dünyanın yüzyıllardır yaşadığı reel durum iken, bugün artık Batılı, gelişmiş, demokratik toplumlar için de yadsınamayacak bir durum haline geldi. Kesintisiz şiddet, Batı-dışı dünyada olduğu kadar, Batı için de son elli yılın en temel özelliği, adeta tek istikrar unsuru... Clausewitz'in analizinin temel bir özelliği ise geçerli olmaya devam ediyor: Savaş hala devlet içi siyasetin, devletin dışına taşması anlamına geliyor. Diğer bir deyişle, iktidarlar salt sınırları korumak için değil, içeriye çeki-düzen vermek için savaşlara giriyor.

Batı ve Batı-dışı dünyayı birleştiren bu yapısal şiddetin en yakın dönemli tarihsel dinamiğini ise 1970'lerin ortalarından itibaren uygulanan neoliberal ekonomi modeli ve onun 2008'den bu yana devam eden krizi oluşturuyor. Hem devletler hem de bireyler için giderek kronikleşen bir sürekli borçlanma-yoksullaşma/tüketim-eşitsizlik ve çevresel tahribat-yoksullaşma sarmalları yaratan bu model, modern devleti çok aşan, yönetilemez bir durum oluşturuyor. Büyük güçler de dâhil olmak üzere, modern devletlerin küresel ekonomik aktör ve süreçler karşısında ciddi bir egemenlik yitimine uğramış olmaları, bunun yerine, yeni küresel bir ağ düzeninin oluşması, savaşın ve siyasal şiddetin de doğasını değiştiriyor. Bugünkü savaşlar, uluslararası hukuk düzenini askıya alan geçici çatışmalar değil, devletlerin egemenliklerini hem aşındıran hem de yeniden tahkim etmelerini sağlayan mekanizmalara dönüşmüş bulunuyor.

Bu çerçevede, 11 Eylül sonrası süreçte özellikle Suriye iç savaşı boyunca, son olarak da Libya'daki çatışmalar için kullanılan bir kavram olan vekâlet savaşları, klasik savaş kavramının yerine dillere pelesenk olmasına rağmen, içinde bulunduğumuz yapısal şiddete dair çok da bir şey söylemiyor. Fakat, Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB'nin doğrudan değil, bölgesel müttefikleri olan devletler yoluyla savaşmalarını ve bu savaşları kendi ittifak sistemlerini tâhkim etmek için kullanmalarını anlatan bu kavram da yeni özellikler kazandı. Bugün vekâlet savaşları, yaygın olarak devlet dışı aktörlerin, terörist örgütlerin ve suç ağlarının devletlerle ittifak kurdukları bir savaş biçimi olarak tanımlanıyor. Bu aktörlerin ciddi bir özerklik ve belirleyicilik kazandığı bu savaş formu, kurallara dayalı bir uluslararası düzen hayallerini de tarihe gömmek üzere. Askeri teknolojilerdeki dönüşümler ve özel askeri şirketlerin giderek güçlenmesi de bu kural dışılaşmayı daha radikal boyutlara taşıyor.

Küresel ölçekte yapısal şiddet ve bölgesel ölçekte de vekâlet savaşları günümüzde siyasetin yeni bağlamı olarak, siyasetin tanımı üzerinde yeniden düşünmemizi kaçınılmaz hale getiriyor.

* Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara Üniversitesi

Göç ‘Meselesi’

Başak Kale & Deniz Şenol-Sert*

Türkiye’nin de aralarında bulunduğu yaklaşık 150 ülke Marakeş’te “Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakatı (KGM)” imzalarken, “Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat” (KMM) da Aralık 2018’de Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu’nda kabul edilmişti. Mutabakatların hazırlık sürecindeki görüşmelere üye devletlerin yanı sıra uluslararası örgütler, mülteciler, sivil toplum, özel sektör ortakları ve uzmanlar da dâhil olarak aktif katılım ve katkı sağladılar. KGM, yasal yoldan göçü destekleyebilecek farklı sistem ve politikaların geliştirilmesini amaçlıyordu. KMM’nin hedefleri ise şu şekilde sıralanabilir: Mülteciler ve mültecileri kabul eden ülkelerin sorumluluk paylaşımı açısından desteklenmesi ve sürdürülebilir çözümler bulunabilmesi; 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin kapsamı içinde ancak bu kapsamla sınırlı kalmayacak şekilde yöntem ve politikaların üye devlet teşebbüslerinin ötesinde geliştirilmesi; uluslararası kuruluşlara, hükümetlere ve diğer katkı sağlayan kuruluşlara mültecilerin üretken hayatlar kurmalarını sağlamak konusunda ayrıntılı planlar çıkartılması; mültecilerin kendilerine yetmelerinin sağlanması; üçüncü ülkelere erişimin genişletilmesi; kaynak ülkelere güvenlik ve haysiyetle dönüşün desteklenmesi.

2019’un bilançosuna baktığımızda ise, mutabakatların olumlu etkilerini görmekten uzakta, devletlerin göçü kısıtlayıcı politikalara devam ettiklerini, işbirliğinden uzak yöntemler geliştirdiklerini, düzensiz göçün ve bu süreçteki ölümlerin arttığını, mültecilerin dâhi geri gönderilmelerinin yolunun açıldığı görüyoruz.

Öyle ki, yukarıda belirtilen bu belgelerin uluslararası göçün sterilize edilmiş bir resmini sunduğunu ve göçmenlerin istismarını, sömürsünü ve baskısını devam ettirerek kalkınma için göçü yönetme başlığı altında neo-liberal gündemi devam ettirdiğini savunanların haksız olmadıklarını söyleyebiliriz. Mevcut sistemin ulus-devletin egemenlik ilkesinde gelişmiş olmasının etkisiyle, daha iyi bir göç ve uluslararası koruma rejimi için devletlerin ötesinde özel sektör, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri gibi aktörlerin etkili, zamanında, yeterli ve sürdürülebilir katılımını sağlayan bir mekanizma oluşturulamaması küresel mutabakatların etkili bir şekilde uygulanamamasında kritik rol oynuyor. Dünyanın her yerindeki göçmenler, kamu, özel sektör ve toplumun her kesiminin, göçmenlerin ve mültecilerin zorunlu göçünü ve metalaşmasını sona erdirmek için taahhütte bulunmalarına gereksinim duyuyor. 2019 yılında yaşanan bu gelişmeler de gidilecek yolun uzunluğunu gösteriyor.

---

* Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Özyeğin Üniversitesi

2019'da Enerji Güvenliği

Çiğdem Üstün*

Greta Thunberg'in başlattığı "Gelecek için Cuma" protestoları, Avustralya'da aylar süren yangınlar, seller, hissedilen iklim değışikliği, çevreye verilen zararlar 2019 yılında medyada, akademide, sivil toplumda ve siyasi alanda daha çok görünür hale geldi. Enerji güvenliği ve onunla yakından ilgili çevresel kaygılar uzun yıllardır bu konulara yoğunlaşan ve konuya dikkat çekmeye çalışan bir avuç uzmanın değil, daha geniş kesimlerin gündemine girdi.

Uluslararası Enerji Ajansı uzun dönemli enerji güvenliğini iktisadî kalkınma, çevresel ihtiyaçlar, kesintisiz enerji tedariki ve bunlar için yapılması gerekli yatırımlar ile beraber ele almaktadır. 2019'un sonunda AB'nin yeni öncelikleri içerisinde ilk sırada yerini alan "Avrupa Yeşil Düzen" belgesi ile 2050'de net sıfır emisyon ve ekonomik büyümenin ikiye katlanması hedefleniyor. Bu çerçevede, enerji güvenliği kavramsal olarak enerji verimliliğinin yanı sıra, enerji geçişı ile birlikte düşünülüyor. Kuşkusuz bu yaşanan dönüşümün küresel ekonomiye, ülkeler arasındaki (karşılıklı) bağımlı ilişkilere, enerji şirketlerinin piyasadaki önceliklerine, güç dengelerine etkisi de tartışılmaktadır. Bu tartışmalar ışığında 2019, sadece gelişmiş ekonomilerin değil, gelişmekte olan ülkelerin uyguladıkları ekonomik modellerin değışiminin de konuşulduğu bir yıl oldu.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 7 - Sürdürülebilir Enerji çerçevesinde enerji geçişı için Dünya Ekonomik Forumu sadece enerji üreten ve tüketen sektörlerin eşleştirmesini değil, aynı zamanda devletler ve özel sektör arası işbirliklerinin artırılmasını da öngörüyor. Dünya sıcaklığının artışının sınırlandırılması ve ülkelerin Paris İklim Anlaşması'nda taahhüt ettikleri adımları atması gerekliliği ön plana çıkarken, 2019'un sonunda ABD, Paris İklim Anlaşması'ndan çıkış sürecini başlattığını açıkladı. Trump 2017'deki bu kararı Anlaşma'nın ABD'nin "dezavantajına olması ve diğer ülkelere ABD'ye karşı ekonomik avantaj sağlaması" nedeniyle aldı.

Küresel düzlemde hem sektörel hem de devletlerarası beraber çalışma kültürü gerektiren enerji güvenliğini sağlayacak yöntemler, ülkelerin ekonomik ve siyasi üstünlük sağlamak için uyguladıkları tek taraflı politikaları sebebiyle göz ardı ediliyor.

İnsani güvenlik içerisinde önemli bir yeri olan enerji ve çevre meseleleri çokça tartışılrsa da, son yıllarda dünya genelinde artan popülist liderlerin öncelikleri arasında yer bulamıyor. 2019'da giderek artan sert güvenlik tehditleri, bu tehditler karşısında gelişen/geliştirilmek istenen ilişkiler, insani güvenlik için gerekli görülen çok taraflılık anlayışını gölgede bırakıyor. Buna karşılık, kısa dönemli çıkarlar ve politikalar sebebiyle siyaseten arka plana atılan enerji güvenliğine dair konular ve çevresel sorunlar 2020'lerde de geleceğimizi şekillendirmeye devam edecek.

* Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Nişantaşı Üniversitesi

Brexit ve Avrupa Birliği

Nilgün Arisan-Eralp*

2019 yılına damga vuran gelişmelerden birisi de Birleşik Krallık'ta (BK) Theresa May hükümetinin Avrupa Birliği (AB) ile yaptığı Brexit Anlaşması'nın Parlamento tarafından üç kez reddedilmesinin ardından, 12 Aralık 2019'da yapılan erken seçimden Muhafazakâr Parti'nin ve seçim kampanyasında "her ne şekilde olursa olsun Brexit'i gerçekleştireceğiz" sloganını benimseyen başkanı Boris Johnson'ın büyük bir zaferle çıkması oldu. Bu seçim, bazı kesimler tarafından ikinci Brexit referandumu olarak da adlandırılıyordu. Dolayısıyla, 2019 sonunda Brexit'in gerçekleşeceği kesinleşti ve bu çalışma yayına hazırlanırken Parlamento'nun 9 Ocak 2020'de Brexit Anlaşması'na onay vermesiyle, Brexit beklendiği gibi 31 Ocak 2019'da gerçekleşti.

Bundan sonrasında, BK'nin AB ile ilişkilerindeki belirsizliğin ortadan kalktığını söylemek pek mümkün değil.

Seçimden büyük galibiyetle çıkan Muhafazakâr Parti seçim manifestosunda, 31 Ocak'ta Brexit'in gerçekleşeceği, 2020 yılına kadar da AB üyeliği yerine AB ile "mükemmel bir anlaşma" yapılacağı, bu olmazsa da anlaşmasız çıkış yapılacağı belirtilmişti. AB ile ticaretten tarım ve balıkçılığa, öğrenci değişiminden iltica ve güvenliğe kadar birçok konuyu kapsayacak bir anlaşmanın on bir ayda tamamlanacağını düşünmek bir hayal. 2020'de yapılabile dâhi, bu Anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için AB'nin 27 üye devletinin parlamentolarında ve bazı bölgesel parlamentolarda onaylanması gerekiyor. Yıllar alabilecek bu sürecin yanı sıra, BK Parlamentosu'nun geçmişte kabul edilen ve toplumsal hayatın her yönünü ilgilendiren AB mevzuatının yerini alacak mevzuatı da çıkarması bekleniyor. 2020 yılı sonuna kadar AB ile bir anlaşma gerçekleşmezse, Muhafazakâr Parti manifestosuna göre anlaşmasız çıkış olacak. Anlaşmasız bir çıkış ise, çeşitli araştırma sonuçlarına göre Britanya'da on yılda kişi başına geliri %8 oranında düşürecek ve bütçe açığı/millî gelir oranını %4'e çıkarırken, kamu borcunu da iyice artıracak. Trump nedeniyle çeşitli zorluklar yaşayan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurallarının geçerli olacağı anlaşmasız bir çıkış, çeşitli tarife ve tarife dışı engellerle karşılaşılmasına neden olabileceği gibi, sınırlarda uzun TIR kuyruklarına, gıda ve ilaç kıtlıklarına da neden olabilir.

BK yetkililerinin güncel açıklamalarına ve buna AB'nin verdiği tepkiye bakılırsa, BK, AB düzenlemelerinin çoğunu dışlayan dar kapsamlı bir anlaşma peşinde. AB ise bu durumda ticaret engellerinin geçerli olacağını belirtiyor. Bu koşullarda gerçekleşecek bir anlaşmanın sonuçlarının ise anlaşmasız bir çıkışın sonuçlarından çok farkı olmayacak gibi gözüküyor.

Brexit'in AB üzerindeki etkisine gelince, bu süreç AB'yi beklendiği şekilde olumsuz etkilemedi, fakat alarm zillerinin çalmasına neden oldu. AB kendini gözden geçirme ve reform çalışmalarına hız kazandırma çabasına girişti. Brexit'in AB üzerindeki esas olumlu etkisi ise Mayıs 2019'da gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ortaya çıktı. Brexit'in seçmenlerde AB'nin geleceğine yönelik olarak yarattığı karamsarlık, AB yanlısı siyasetçiler ve medya tarafından, özellikle de AB karşıtı aşırı sağa vurgu yapılarak, "AB elden gidiyor sahip çıkalım" ve "tehlikenin farkında mısınız?" şeklinde kullanıldı. Bu durum, bu seçimin biraz da AB'nin geleceğine ilişkin bir referandum niteliğine bürünmesine ve seçmenlerde heyecan oluşmasına yol açtı. Kampanya sürecinin hızlandığı Nisan 2019'da *Eurobarometer* tarafından yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, seçmenlerin üçte ikisi

* AB Çalışmaları Merkezi Direktörü, TEPAV

AB'nin kendilerine faydalı olduğuna inandıklarını belirttiler, ki bu da 1983 yılından beri en yüksek oran olarak karşımıza çıkıyor.

Sonuç olarak, 1994 seçiminden beri Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılım oranı ilk kez %50'yi aştı, seçmen AB'nin geleceğine sahip çıktı ve aşırı sağ beklediği kazanımları elde edemedi. AB'ye desteğin artmasında Brexit sürecinin zorluğu, acıklı gidişatı ve BK'ye maliyeti önemli rol oynadı. Hatta Brexit, AB'den ayrılmayı düşünen ve bunu savunan AB karşıtlarını bile AB'den çıkma yerine, AB içinde kalarak Birliği dönüştürmeyi düşünmeye yöneltiyor.

2019'da Asya-Pasifik

Sırma Altun*

2019'da Asya-Pasifik, Yeni Soğuk Savaş tartışmalarını alevlendiren Amerika-Çin ticaret savaşları ve müzakere süreçleri, Hong Kong protestoları ve Avustralya orman yangınları gibi küresel gündemin belirleyicisi olan ve etkileriyle 2020'ye de taşınan önemli gelişmelerin merkezi konumundaydı.

Amerika-Çin ticaret savaşlarının, Asya ve dünya ekonomisi üzerindeki etkileri birçok analizin konusu oldu. Amerika-Çin ilişkilerinin jeopolitik boyutu ise, Çin'i dışlayan bir bölgeselleşme çabası olarak İndo-Pasifik ve Çin'in buna cevap olarak geliştirdiği 'Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık' vizyonu üzerinden takip edilebilir. Bununla beraber, Huawei gibi teknoloji şirketlerinin Amerika ve Çin arasındaki ekonomik yaptırım ve müzakere süreçlerinin birincil konuları arasında yer alması, sermaye birikimi ve eşitsizlik meselelerinin dijital ekonomi çevresinde dönüştüğü yeni formları daha yoğun biçimde tartışmaya açtı.

Afrika madenlerinden Silikon Vadisi'ne ve Çin'in Hong Kong ve Makao'yu içeren Büyük Vadisi'ne (*Greater Bay Area*) kadar uzanan küresel birikim ve eşitsizlik ağlarıyla dijital ekonomi, önümüzdeki yıllarda hem Asya'da hem de dünyada çok daha fazla tartışılacak gibi duruyor.

İlk bakışta, bu tartışmalardan bağımsız gibi görünen Hong Kong protestolarının bile, dijital ekonomi ve yapay zekanın gözetleme ve disiplin amaçlı kullanımı konularıyla bağlantılı olduğu görülüyor. Protestocuların, Hong Kong polisi tarafından kullanılan yüz tanıma ve gözetleme teknolojilerine karşı yürüttükleri mücadele, bir yandan bu teknolojilerin ekonomi-politiğini tartışmaya açarken, bir yandan da teknoloji-siyaset ilişkisinin gelecekte alacağı biçimlerin habercisi durumunda.

Yakın gelecekte devlet-toplum ilişkilerinin çok daha merkezinde yer alacağı düşünülen küresel iklim krizi de bu yıl Asya-Pasifik'in önemli gündemlerinden birini oluşturdu. Mayıs 2019'da Avustralya'da yapılan federal seçimler, İşçi Partisi'nin kazanacağı yönündeki beklentilerin aksine, Scott Morrison'un başında bulunduğu Liberal-Ulusal Parti koalisyonunun göreve devam etmesiyle sonuçlandı. Koalisyonun küresel iklim krizini göz ardı eden ve kömür ekonomisini destekleyen söylem ve politikaları, son dönemde felaket boyutunu alan orman yangınlarının da etkisiyle, toplumsal muhalefetin sıkı eleştirisine maruz kalıyor. Sidney ve Melbourne başta olmak üzere Avustralya'nın birçok bölgesinde düzenlenen iklim protestoları, bu muhalefetin gençlerin yoğun katılımıyla sokağa taşındığını gösteriyor.

---

* Doktora Öğrencisi, Politik İktisat Bölümü, Sydney Üniversitesi

Türkiye Dış Politikasında 2019

Türkiye-ABD İlişkileri

Barçın Yinanç*

Amerika gibi bir süper güçle, küresel ölçekte “benim de söyleyeceklerim var” diyen Türkiye gibi bölgesel bir gücün geçmiş müttefiklik ilişkileri de göz önünde bulundurulursa, bu iki ülkenin Çin’den Venezuela’ya dünyanın hemen her bölgesiyle ilgili yoğun bir diyalog içinde olmaları beklenir. Buna karşın, 2016’daki darbe teşebbüsünden beri, ilişkilerin birkaç konu tarafından rehin alındığı bir süreçteyiz. 2019 yılı da bu eğilimin konsolide olduğu bir yıldır. Örneğin 2019’da, Rusya’dan füze alımına ek olarak, Suriye savaşı ile FETÖ sorunu ilişkileri paralize etmeye devam etti.

İkili ilişkilerin ABD Başkanı Donald Trump ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan arasındaki diyaloga indirgenmesi de benzer şekilde konsolide olan bir başka eğilimdi. Temel özelliği sorunlara tepe noktada çözüm bulunup, tepedeki siyasi iradenin sahaya yansıtılmaya çalışılması olan bu eğilimin en çarpıcı örneği de Suriye konusunda yaşandı.

Türkiye, ABD istihbarat ve ordu birimlerini YPG’yi Suriye’nin kuzeyinde ana müttefiki olarak görmekten vazgeçirmedi. PKK’nın Suriye’deki kolu olarak gördüğü YPG’ye IŞİD’le mücadele gerekçesiyle ağır silahların sevk edilmesi Ankara’da büyük rahatsızlık yaratmaya devam etti. YPG’nin ulusal güvenlik tehdidi oluşturduğu mesajlarına karşılık, Trump’tan sınırda güvenli bölge oluşturma girişimine onay alan Ankara, bu kez YPG’nin sınırın 30 km. uzağına çekilmesi konusunda bastırdı. Sahadaki Amerikan aktörleri ikna olmayınca, 9 Ekim’de Suriye’ye üçüncü sınır ötesi operasyon için düğmeye basıldı.

Türk ve Amerikan askerini karşı karşıya getirebilecek ‘Barış Pınarı’ operasyonunu Trump’ın Suriye’den Amerikan askerlerinin çekileceğini resmen açıklaması takip etti. 18 Ekim’de ABD’yle sağlanan anlaşma üzerine Türkiye operasyonu ilerletmeyi durdururken, YPG’nin sınırdan 30 km. uzaklaştırılmasını sağlayıp, kendisi açısından aciliyet taşıyan bir tehdidi bir süreliğine bertaraf etmiş oldu. Fakat, bu operasyon iki ağır bedelle geldi. Birincisi, YPG Amerikan kamuoyunda daha çok tanınır ve sempati duyulur oldu; ikincisi ise, Trump’ın tek taraflı kararına öfke duyan Amerikan Kongresi, Türkiye’ye daha fazla dış biler hâle geldi. Sonuçta, Suriye operasyonuna tepki olarak bir yaptırım tasarısıyla, Ermenilerin soykırım iddialarını tanıyan bir yasa Amerikan Kongresi’nden geçti. Böylece, Ankara’nın Washington’da Trump dışında bir müttefikinin pek kalmadığı bir kez daha görüldü. Mesele FETÖ’ye gelince, Trump da isteneni veremedi. FETÖ’cüler ABD’de Türkiye karşıtı faaliyetlerini son hız devam ettirdiler. FETÖ konusunda samimi çaba göremeyen Türkiye’deki yönetici kadrolarının ABD’ye yönelik güvensizliğinin daha da pekişmesi, ilişkilerdeki mevcut buzlanmanın erimesine de engel oldu.

---

* *Gazeteci, Hürriyet Daily News*

Füze Sistemleri ve Türkiye

Evren Balta*

Türkiye'nin uzun menzilli hava füze sistemine sahip olma isteği, 2013'te Çin ile imzaladığı anlaşmadan bugüne, Türk dış politikasını en çok meşgul eden tartışmalı konulardan biri. Çin füze sisteminin satın alınmasından vazgeçilmesi sonrasında Türkiye 2017'de, iki ülke arasında o dönemde gelişmekte olan işbirliğinin de bir yansıması olarak, Rusya'dan S-400 uzun menzilli füzelerini satın almak için bir sözleşme imzaladı. NATO müttefikleri, Türkiye'nin S-400 satın alma niyetini Türkiye'nin NATO üyesi olarak kalma isteksizliğinin bir göstergesi olarak yorumladı. Ayrıca, füzelerin NATO savunma sistemleriyle uyumsuzluğuna dair ciddi teknik kaygılar da bulunmaktaydı. Sözleşme ilan edildikten hemen sonra, ABD'li yetkililer bu antlaşmanın ABD Kongresi'nin 2017'de Rusya'ya karşı onayladığı "ABD'nin Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası (CAATSA)" kapsamına girdiğini ve Türkiye S-400'leri alırsa yaptırımlara maruz kalacağını ilan edecekti.

Türkiye'nin neden S-400 almaya karar verdiği, çoğu zaman karmaşıklaşan teknik-siyasi tartışmalar üzerinden yürüdü. Bu kararın teknik nedenlerle sorun olabileceği, siyasi açıdan büyük bir fırtına yaratabileceği, F35 üretim zincirinden Türkiye'nin çıkarılmasının ülkenin askeri-endüstriyel kompleksine büyük zarar vereceği ve Batı ile olan ekonomik ilişkilerimizi bozarak Türkiye'nin zaten krizde olan ekonomisini daha da zorlayacağı çok konuşuldu.

Kriz boyunca Ankara, S-400 füze sistemini NATO ağlarına bağlamayarak Rusya'nın NATO'nun savunma sistemine olası sızma sorunlarının aşılabileceğini ve böylelikle NATO sistemleriyle uyumsuzluk sorunlarının olmayacağını ifade ederek, ABD'nin itirazlarını bertaraf etmeye çalıştı. Ayrıca, bu kararın bağımsız dış politikasının bir sonucu olduğunu ve Türkiye'nin böylelikle hem genel olarak hem de savunma sisteminde özerkliğini artıracığını ifade etti.

2019 başlarında giderek hızlanan bu tartışmalar ve müzakereler sonrasında S-400 Uzun Menzilli Bölge Hava ve Füze Savunma sisteminin birinci grup malzemelerinin Ankara'daki Mürted Hava Meydanı'na intikali 12 Temmuz 2019'dan itibaren başladı. ABD Başkanı Donald Trump, Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi alımı nedeniyle Temsilciler Meclisi'nin ardından Senato'dan da geçerek kendi önüne gelen ve Türkiye'ye yaptırım uygulanmasını içeren yasayı 20 Aralık 2019'da imzaladı. Yasa ABD başkanına yasada belirlenen 12 yaptırımdan en az 5 madde veya daha fazlasını uygulama yetkisi veriyordu. Ankara 2019 yılı içerisinde S-400 hava savunma sistemini aktif hale getirmedi ve CAATSA yaptırımları da teknik olarak uygulamaya konulmadı. Fakat Millî Savunma Bakanlığı 2020 yılı içerisinde S400lerin öngörüldüğü gibi aktive edileceğini duyurdu. 2020'de ayrıca, Türkiye'nin CAATSA dâhilinde olan ama kapsamı henüz belli olmayan yaptırımlara maruz kalması bekleniyor.

S-400 anlaşması, pek çok analistin Rusya ve Türkiye arasında genişlemeci ve neo-emperyal dış politikaları ile merkezîyetçi ve otoriter iç politikası arasında paralellikler çizdiği bir dönemde, Türkiye'nin Batı ittifakından sapmasının önemli bir sembolü haline geldi.

Bu anlaşma, hükümet çevreleri tarafından sunulduğu gibi özerk bir dış politikanın oluşumuna katkı sağlamak yerine, Türkiye'nin dış politikasını iki büyük güç arasına daha da sıkıştırıyor.

* Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Özyeğin Üniversitesi

Türk Dış Politikası ve Göç

Bezen Balamir Coşkun*

2019'da yaşanan gelişmelere baktığımızda, 'göç' konusunun, özellikle de Suriye'den gelen veya gelmesi muhtemel göç hareketlerinin Türkiye'de iç siyasetin olduğu kadar dış politikanın da belirleyicilerinden biri olduğunu görürüz. Türkiye 2019 yılında da 3.600.000 geçici koruma altındaki Suriyeli ve diğer ülkelerden gelen 400.000 sığınmacı ile dünyanın en kalabalık mülteci nüfusuna sahip ülke olarak istatistiklere girdi. Düzenli göçmen kategorinde yer alan 4 milyon mülteci dışında, 2019'da kaydedilen düzensiz göçmen sayısı, 2005'ten beri görülen en yüksek rakamlara ulaşarak, 454.662 olarak kayıtlara geçti.

Türkiye'deki Suriyelilerin yüzde 98'inin kentsel alanlarda, sadece yüzde 1.7'sinin kamplarda yaşaması 'Suriyeli meselesi'nin Türk kamuoyunun tartışmalı konuları arasındaki yerini 2019'da da korumasına yol açtı. Kadir Has Üniversitesi'nin yaptığı Türkiye Eğilimler Araştırması'nın 2019 yılı sonuçlarına bakıldığında Türk kamuoyunda giderek artan (Suriyeli) mülteci karşıtlığı net bir biçimde görülüyor. Araştırmanın çarpıcı sonuçları arasında, Suriyeli sığınmacılardan memnun olduğunu söyleyenlerin oranının yüzde 12,9'a gerilemesi ve katılımcıların yüzde 70,9'unun Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri gönderileceklerine inanmamaları yer alıyor.

Kamuoyundaki Suriyeli karşıtlığı, Ankara'nın dış politika uygulamalarına ve söylemlerine de yansıyor.

Suriye'deki savaşın başından beri yürütülen açık kapı politikasına gelen yoğun eleştiriler, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı 'güvenli bölge' planını gerçekleştirmek için harekete geçirdi. Bu kapsamda, Suriye'nin kuzeyinde terörden arındırılmış bir güvenli bölgenin oluşturulması ve bu bölgeye, 3 milyona yakın Suriyelinin yerleştirilebilmesi için Ekim 2019'da 'Barış Pınarı' harekâtı başlatıldı. Harekât, Rusya ile yapılan Soçi Mutabakatı ile sona erdi. Başta ABD olmak üzere, hemen hemen tüm NATO üyeleri tarafından Suriye'nin egemenliğine müdahale olarak yorumlanan Barış Pınarı harekâtı Türkiye'nin Batılı müttefikleri ile olan ilişkilerinin krize girmesine yol açtı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Türkiye'nin Fırat'ın doğusuna başlattığı bu operasyonu işgal olarak tanımlayan AB'li liderlere, "kapıları açarız 3,6 milyon mülteciyi sizlere göndeririz" diyerek tepki göstermesi ile AB Türkiye arasındaki gerilim daha da tırmandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bu açıklamasının ardından, Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'de sahil güvenlik birimine ve mülteci barınma merkezlerine aktarılacak üzere yaklaşık 50 milyon Euro'luk ödeme yapma taahhüdü ise, daha önceki dönemlerde olduğu gibi, 2019 yılında da Suriyeli mültecilerin varlığının AB üyeleri ile ortaya çıkan gerilimlerde Türkiye'nin elini güçlendirdiğini gösteriyor.

---

* Doç. Dr., İzmir Politika Merkezi

Türkiye ve Balkanlar: 2019'da Değişenler ve Değişmeyenler

Birgül Demirtaş*

Balkanlar bölgesi geçtiğimiz yıl, 2000'lerde başlayan geçiş ve değişim sürecinde ufak adımlar atmaya devam etti. 1990'lardaki savaşların ardından ağır aksak adımlarla istikrar, barış ve refah yolunda çaba sarfeden Balkan ülkeleri 2019'da da ekonomik, siyasi ve sosyal dönüşüm süreçlerinden geçti. Geçtiğimiz ayların en büyük olayı, Yunanistan ve Makedonya hükümetleri arasında imzalanan Prespa Anlaşması'nın onaylanması ve böylece 1991'den bu yana devam eden önemli bir Balkan krizinin anlaşmayla sonuçlanması oldu. Bu sayede, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti adını alan ülkenin önünde NATO'ya üyelik yolu açılmış oldu. NATO'ya üyelik anlaşmasını Şubat 2019'da imzalayan Kuzey Makedonya, önümüzdeki aylarda resmen NATO'ya üye olmayı bekliyor.

Öte yandan, Bosna Hersek'te Ekim 2018'de gerçekleştirilen seçimlerin ardından ancak 13 ay sonra Kasım 2019'da hükümet kurulabildi. Bosna Hersek siyasi olarak kırılganlığını sürdürdü. Bu arada, Kosova ve Sırbistan arasındaki anlaşmazlıklar devam etti ve iki ülke yönetimleri arasında diyaloga yeniden başlanması mümkün olmadı.

Türk dış politikası, hâlâ ciddi siyasi, ekonomik ve dış politika meydan okumalarıyla karşı karşıya olan Balkan ülkeleriyle ilişkilerinde yumuşak güç unsurlarını ağırlıklı olarak kullanmaya 2019'da da devam etti.

Türkiye, Makedonya ve Yunanistan arasındaki diyalogu destekledi ve iki ülkenin uzlaşa sağlamasına olumlu yaklaştı. Aynı zamanda Türkiye, Makedonya dahil olmak üzere tüm Batı Balkan ülkelerinin Avro-Atlantik kurumlara üyeliklerini desteklemeye devam etti. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Davos'ta katıldığı Batı Balkanlar Diplomasi Diyalogu Toplantısı'nda Türkiye'nin bir Balkan ülkesi olarak Balkanlar'ın istikrarına ve Balkan halklarının huzuruna büyük önem verdiğini ifade ederek, "AB bölge ülkelerine verdiği sözleri tutmalı. Dışlayıcı değil, kapsayıcı olmalı" dedi. Dışişleri Bakanı'nın söyleminin, Ekim 2019'daki AB Zirvesi'nde beklentilerin aksine, Arnavutluk'la ve Kuzey Makedonya'yla tam üyelik müzakerelerinin başlatılmamasına tepki olduğu düşünülebilir. Bu noktada, Türkiye'nin AB'yle müzakerelerinde 2019'da ciddi bir ilerleme yaşanmasa da Türkiye'nin Balkan ülkelerinin AB'ye üyeliklerini desteklemeye devam etmesinin önemi vurgulanmalıdır.

Geçtiğimiz yıl aynı zamanda Türkiye-Sırbistan ilişkilerinin daha da ivme kazandığı bir yıl oldu. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ekim 2019'daki ziyareti sırasında bir Türk şirketinin Sırp şirketlerle ortak yapımını üstlendiği Saraybosna-Belgrad otoyolunun temel atma törenine katıldı. Aynı zamanda, bu ziyaret sırasında Türkiye-Sırbistan-Bosna Hersek cumhurbaşkanları arasında uzun bir aradan sonra üçlü danışma toplantısı kapsamında Zirve düzenlendi.

Öte yandan, Balkanlar, Türkiye'de yerel siyasetçilerin de gündeminde olmaya devam etti. İstanbul'un iki kez seçim kazanan belediye başkanı Ekrem İmamoğlu, Aralık ayında Bosna Hersek'in başkenti Saraybosna'ya iki günlük ziyaret düzenledi. Her ne kadar, Saraybosna Belediye Başkanı Abdullah Skaka kendisiyle görüşme de İmamoğlu'nun seçimden sonraki ilk ziyaretlerinden birini Balkanlar'a yapması önemliydi.

Bu arada, 2016'dan bu yana Türkiye'nin Balkanlar'la ilişkilerine yeni bir gündem maddesi daha eklendi. Darbe girişiminden bu yana, Türk hükümeti, Tüm Balkan ülkelerinden FETÖ'yle bağlantılı tüm okul ve kurumları

* Prof. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Türk-Alman Üniversitesi

kapatmalarını, ayrıca örgütle bağlantılı olduğuna inandığı kişileri iade etmelerini istiyor. Sırbistan'la bu konuda tam uyumlu çalışılırken; Arnavutluk, Kosova, Bosna Hersek ve Kuzey Makedonya'yla ilişkilerde bu konu önemli bir gündem maddesi olmaya devam ediyor.

2019'da Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerinin Açmazları

Sinem Akgül-Açıkmeşe*

2019, Türkiye'nin iç ve dış politikasındaki gelişmeler hakkında Avrupa Birliği'nin kaygılarını dile getirdiği, ilişkilerin ilerleyebilmesi için bir arpa boyu yolun alınmadığı bir yıl oldu. Taraflar arasındaki 'samimiyetsizlik', ilişkileri tanımlayan anahtar ifade olarak varlığını korudu. Siyasi reform ve müzakere sürecinin üzerindeki ölü toprağı bu yıl da atılmadı. Türkiye'nin demokratik reform sürecini tetikleyeceği aşikâr olan 23ncü (Yargı ve Temel Haklar) ve 24ncü (Adalet, Özgürlük ve Güvenlik) fasıllar müzakerelere yine açılmadı. AB-Türkiye arasında Ocak 1996'dan beri yürürlükte olan sanayi ürünlerindeki Gümrük Birliği'nin günün koşullarına göre modernizasyonu hayalleri de yine başka bahara kaldı.

Türkiye-AB ilişkilerine dair yılın en hazin ilk haberi Mart ayında Avrupa Parlamentosu'ndan geldi. Avrupa Parlamentosu 13 Mart 2019'daki oturumunda Türkiye ile müzakerelerin resmi olarak askıya alınmasını 109 olumsuz oya karşı, 370 olumlu oyla Komisyon ve AB Konseyi'ne önermeye karar verdi. Avrupa Parlamentosu'nun kararlarının tavsiye niteliği ve hukuken bağlayıcılığının bulunmaması bilinen bir gerçek olsa da, müzakere sürecinin üzerindeki dokunulmazlık büyüsünün nihayet kalktığı ayan beyan kesinleşti.

Parlamento'nun Türkiye ile müzakerelerin askıya alınmasına dair kararının süreci sonlandırmaya yetkili AB kurumlarında bugüne dek kesin bir karşılık bulmadığını söyleyebiliriz. Yine de, Türkiye'nin Avrupa Parlamentosu'nun hukuki yaptırım gücünün bulunmadığına ve son sözü liderlerin söyleyeceğine dair söylemlerle inşa ettiği güven ortamı, AB Konseyi'nden Haziran 2019'da gelen ikinci hazin haberle sarsıldı. Komisyonun yıllık Türkiye raporunu baz alan Konsey, Türkiye'nin AB'den giderek uzaklaştığını, müzakerelerin duraklama sürecine girdiğini, herhangi yeni bir faslın müzakerelere açılmayacağını, açılanların kapatılmayacağını ve Gümrük Birliği'nin modernizasyonu konusunda herhangi bir çalışma yapılmayacağını belirtti.

Müzakerelerin yıllardır devam eden gayri-resmi tıkanıklığı, Türkiye'nin demokrasi, hukukun üstünlüğü ile temel hak ve hürriyetlerle tanımlanan Avrupa değerlerinden uzaklaşması gerekçesiyle resmi bir duraklamaya dönüştü. Türkiye'yi teorik olarak üyeliğe taşıması beklenen bu süreçte, sarı ışıktan yeşil ışığa ne zaman geçileceği ve geçiş şartları da hiç açık değil.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sondaj çalışmaları ve Libya'daki Serrac hükümeti ile imzalanan Güvenlik ve Askeri İşbirliği Mutabakat Muhtırası, AB'nin özellikle paydaşların egemenlik haklarının zedelendiği iddiasıyla, Yunanistan ve Kıbrıs ile dayanışma içinde bulunması ve Türkiye'nin ciddi olarak karşısında yer alması ile sonuçlandı.

2019'un sınırlı ümitvar gelişmeleri ise, Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalogunun üçüncü, dört yıldır toplanamayan Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nin 54. ve Reform Eylem Grubu'nun altıncı toplantısının ılımlı havada gerçekleşmesiydi.

Sonuç olarak, Türkiye-AB ilişkilerindeki mevcut yapısal açmazlara, konjonktürel olanlar da eklenerek, 2019'dan 2020'ye daha da karmaşık bir sorunlar yumağı devredildi. Bu karmaşık tablonun elbette tek bir müsebbibi bulunmuyor. Türkiye'nin siyasi reform çabasını sürdürmemesi ilişkilerin sekteye uğramasının temel nedenleri arasında. Buna karşılık, AB'nin de Türkiye konusundaki samimiyetsizliği ve çoğu zaman da çifte standart uygulamaları sorunları daha da derinleştirdi. 2020'de müzakere sürecine dönülüp dönmeyeceği, 23. ve 24. fasılların müzakerelere açılması, vize serbestisinin sağlanması, Gümrük Birliği'nin revizyonu AB'nin sınavı olacaktır. Aksi takdirde, özellikle göçmenler konusu ve bölgesel konjonktürün de etkisiyle bir süre daha sürüncemede kalacak bu ilişki için alternatif bir model üretilmesi gerekiyor.

* Prof. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kadir Has Üniversitesi

Kıbrıs Sorunu ve Türkiye

Başak Alpan*

Türk dış politikasının değişmez konusu Kıbrıs, 2019'da da öne çıkan politika başlıklarından biri oldu. 2017'deki Crans-Montana'daki Kıbrıs Konferansı'ndan bu yana, hem görüşmelerin kendi dinamikleri çerçevesinde hem de Türkiye'nin darbe girişimi, artan terör olayları vb. konularda kendi derdine düştüğü bir bağlamda, Kıbrıs meselesi Türkiye siyasi gündeminden düşmüştü. 2019, hem Doğu Akdeniz'de suların iyice kaynaması hem de Avrupa Parlamentosu seçimleri çerçevesinde Kıbrıs'ı yeniden gündemin zirvesine taşıdı. Sene boyunca, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres'in Kıbrıs sorununun etüdü için görevlendirdiği geçici özel danışmanı Jane Hull Lute'un Adada mesai yapmaya başladığı Temmuz 2018'den bu yana, Kıbrıs'ta tarafların uyması gereken yeni bir referans koşulları (*terms and references*) belirleme çabası devam etti.

Mayıs 2019'daki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, Avrupa'daki aşırı sağ ile mücadele edeceğini ve Kıbrıs sorununda federal çözümü savunacağını politika önceliği olarak açıklayan Kıbrıslı Türk Niyazi Kızılyürek'in AKEL (*Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laoú/Emekçi Halkın İlerici Partisi*) listesinden seçilmesi, bir diğer önemli gelişme oldu.

Kıbrıs Cumhurbaşkanı Anastasiades'in AKEL'i Kıbrıslı Türklerden “ödünç oy almakla” ve “dışardan oy taşımakla” suçladığı ve Türk tarafında bazı çevrelerin Kızılyürek'i Kıbrıslı Türklerin nüfus oranına göre Parlamento'da hakkı olan iki sandalye yerine (Kıbrıs'ın toplam altı sandalyesi üzerinden) bir sandalyeye muhtaç ettiğini savunduğu seçim dönemi sonrası, seçim sonuçlarının Kıbrıs sorununun çözümüne nasıl bir katkıda bulunacağı sorusu sorulmaya başlandı.

Öte yandan, Haziran 2019'dan başlayarak, Türkiye'nin kendi kıta sahanlığı içerisinde gördüğü ve kendi münhasır ekonomik bölgesi olarak BM nezdinde onaylattığı bölgelerde sismik araştırma ve sondaj gemileriyle petrol ve doğalgaz arama faaliyetlerine başlaması, 2019'da tansiyonu yükselten diğer bir olay oldu. Kıbrıs'a göre bu faaliyetler Lübnan, Suriye ve İsrail'le imzalanan Münhasır Ekonomik Bölgesi (MEB) anlaşmalarını ihlâl ediyordu.

Ocak 2019'da Kıbrıs, Yunanistan, İsrail, İtalya, Ürdün, Filistin ve Mısır'ın katılımlarıyla, Doğu Akdeniz Gaz Forumu kuruldu. Kıbrıs, Yunanistan ile birlikte Mısır, İsrail ve Ürdün'le ayrı ayrı üçlü işbirliği platformları oluşturdu. Bu gelişmeler ışığında ve Crans-Montana görüşmelerindeki olumsuz havadan sonra, Doğu Akdeniz'de daha pro-aktif bir politika izleyeceğinin sinyalini zaten veren Türkiye, “Ada'nın eşit ortağı Kıbrıslı Türkler, karar alma mekanizmalarına dâhil edilmedikçe veya tek taraflı hidrokarbon faaliyetlerini sona erdirmedikçe, Kıbrıs Türklerinin kıta sahanlığı haklarını korumayı sürdüreceğini” beyan etti.

* Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Orta Doğu ve Türkiye

Karel Valansi*

2019 yılında Orta Doğu'yu en çok etkileyen olaylar ABD'nin bölgeden asker çekme kararı, Rusya'nın artan etkisi ve ABD-İran gerilimi oldu. Dünyanın dört bir yanında yaşandığı gibi bu bölgeden de protestolar yükseldi. Orta Doğu halkları sosyal ve ekonomik adalet ile yolsuzluğa karşı seslerini yükseltirken, Sudan, Lübnan ve Irak'taki protestolar devlet başkanlarını koltuklarından etti. Birçok ülkede iç savaş ve siyasi belirsizlik devam ederken, İran-Suudi Arabistan gerilimi ve Aramco saldırısı, etkileri açısından en çok konuşulan konular oldu. ABD'nin 2020'nin ilk günlerinde İran Devrim Muhafızları'na bağlı Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'yi öldürmesi ise, 2020'de de ABD'nin Orta Doğu'daki ana ilgi alanının İran'a yönelik maksimum baskı politikasını sürdürmek olduğunu gösterdi. Süleymani'nin öldürülmesi ve ertesinde gelişen olayların dışında kalmaya özen gösterse de, Orta Doğu'daki tüm bu gelişmeler Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor ve etkiliyor.

Suriye'de IŞİD Lideri El Bağdadi'nin öldürülmesi, Anayasa Komitesi'nin oluşturulması ve mülteci konusu 2019'da gündemi oluşturdu. ABD-Türkiye arasındaki S-400 krizi ve etkileri sürerken, iki ülke Ankara'nın talebi üzerine Fırat'ın doğusunda YPG'den arınmış bir güvenli bölge oluşturmaya karar verdiler. Fakat, Ankara'nın Barış Pınarı Harekâtını başlatması Suriye'deki dengeleri özellikle Kürtler açısından büyük ölçüde etkiledi. ABD'nin ülkenin güneyine inmesiyle birlikte, asıl kazanan Rusya ve Esad oldu.

Türkiye'nin Suriye'nin yanı sıra Libya'ya asker gönderme kararı, Türk dış politikası alanındaki karar vericilerin askeri gücü bir araç olarak kullanmayı gittikçe daha çok tercih ettiklerini ve diplomasi ile diyalog seçeneklerinden uzaklaştıklarını gösteriyor.

Dış politika duruşundaki bu değişimle, uzlaşma yerine çatışmadan beslenen bir dış politikaya kayılınca, Ankara kendine dostlar edineceğine düşmanlar kazanıyor.

Bu durumun en belirgin olduğu yer Doğu Akdeniz. İsrail ve Mısır'ın liderliğinde kurulan blok Ürdün ve Filistin Yönetimi bir taraftan, Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan, ve İtalya öbür taraftan genişliyor ve güçleniyor. Dışarda bırakılan Türkiye'nin ise, bu ülkelerle var olan sorunlarını çözmek yerine, iç savaş yaşayan Libya ile anlaşma yoluna gitmeyi seçmesini bu açıdan düşünmek gerek.

Türkiye, dünyada söz sahibi olmak, önemli kararların alındığı ve büyük aktörlerin yer aldığı masalarda bulunmak istiyor. Bu nedenle, daha önceleri ancak bir arabulucu olarak girmeyi tercih ettiği bazı çatışmalarda, büyük riskler alarak taraf olmayı tercih ediyor. Dış politika iç politikanın bir uzantısı haline getirildiğinde ve pragmatizmden uzaklaşıp olaylara ideolojik gözlüklerle bakıldığında, Türkiye Orta Doğu'daki istikrarsızlığın, belirsizliğin, büyük güçlerin ve bölgesel güçlerin bitmek bilmeyen çatışmasının bir parçası haline geliyor. Bu politika değişmedikçe, ülkeyi çevreleyen bu coğrafyadaki en ufak sarsıntı 2020'de de Türkiye'yi de içine çekmeye aday.

---

* Gazeteci, Şalom ve T24; Doktora Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kadir Has Üniversitesi

Irak ve Irak'taki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri

Gizem Bilgin-Aytaç*

2019, İran için Orta Doğu'da birçok krize müdahil olduğu ve küresel güçlerle restleştiği bir yıldır. 2020 yılında da İran'ın Yemen ve Irak gibi ülkeler üzerinde etkisini devam ettireceği kuşkusuz. İran mezhep temelli kimlik siyasetini etkin kullanıyor; en yoğun uygulamasını komşusu Irak üzerinden gerçekleştiriyor. 3 Ocak'ta ABD'nin, Bağdat Havalimanı yolunda Haşdi Şabi ikinci lideri el Mühendis ile birlikte İran İslam Devrimi Muhafızları Kudüs Gücü lideri Kasım Süleymani'yi öldürmesi, İran ve ABD arasındaki gerilimi tırmandırırken, İran'ın vekâlet savaşını gündeme taşıdı. Kasım Süleymani'nin İran'da gerçekleşen cenaze törenindeki kalabalık katılıma rağmen, hükümetin dış müdahalelerine karşı muhalifler sokaktaydı. Özellikle, İran'ın misilleme olarak gerçekleştirdiği, Irak'taki ABD üslerine yönelik müdahaleleri sırasında Ukrayna yolcu uçağının vurulması, eleştirilerin şiddetini artırdığı gibi İran'ın da büyük bir güvenlik açığına işaret ediyor.

Irak'ta Ağustos'tan beri yolsuzluk, işsizlik, altyapı eksiklikleri ve artan mezhepsel çatışmaya yönelen tepkiler nedeniyle gerçekleşen sokak gösterileri, hükümetin 1 Aralık'ta istifa etmesine neden olmuştu. Süleymani ve El-Mühendis'in ölümü sonrası bu gerilim düşecek sanılırken, daha da arttı. Irak'taki Şii milis güçler özellikle Haşdi Şabi olarak bilinen şemsiye örgütün içinde yer alıyorlar. Koalisyon güçleri, 2014'ten itibaren Irak ordusuyla birlikte İslam Devleti'yle mücadelede başarı kazanmışlardı. Bu örgütler Irak kamuoyunda, İran'ın müdahalesini artırdıkları gerekçesiyle ciddi tepki görüyorlar.

Irak ve İran'da muhalifler, İran'ın "rejim ihracatından" rahatsızlar; özellikle ekonomik çıkmaz içinde koşullar kötüleşirken, milislerin intikam yeminleri her iki toplumda da ciddi tepkilere neden oluyor. Özellikle İran, ABD ambargosunun bedelini ağır bir ekonomik krizle öderken, gösterilere yönelik şiddetli baskı da İran'da reform hareketlerinin bir noktada yeniden ortaya çıkacağını gösteriyor. Irak'ta ise Parlamento içindeki çoğunluğu oluşturan Şii koalisyon güçlerini ülkeden çıkarma talebi, Kürt ve Sünni gruplar tarafından da ciddi tepkiyle karşılandı. Bağdadi'nin ölümünden sonra, özellikle Kürt nüfusun yoğunluklu olduğu bölgelerdeki saldırılar nedeniyle, Irak'ta İslam Devleti'nin yeniden örgütlenebileceği, ihtimal dahilinde gözüküyor.

Türkiye, 2000'li yılların başından itibaren İran ve Irak'la bu kimlik siyaseti nedeniyle dönem dönem gerginlikler yaşasa da sınır komşusu olan bu ülkelerin güvenliğinin kendi güvenliği ile bağlantısının farkında. Eylül 2019'da İran'la Dışişleri Bakanlığı düzeyinde gerçekleşen görüşmelerde ve Mart 2019'da Astana Zirvesi'nde gözlemlendiği üzere liderlerin ikili ilişkilerdeki temkinli duruşları, Ağustos ayında Türkiye'nin Suriye sınırında güvenli bölge oluşturma isteğiyle gergin tavırlara dönüştü. İran, Barış Pınarı harekâtına tepki gösterdi.

Sınırdaki bu güvensizlik alanını ve çatışma ortamının 2020'de de devam edeceği, bunun da Türkiye sınırlarındaki ateş hattını büyüteceği aşikâr.

Bölgedeki gerginliğin insani ve ekonomik bedelleri de ne yazık ki gündemde kalacak. İran ve Irak'taki karar alıcıların sokaktan gelen talepleri dinleyerek, dış müdahaleleri kontrol etmeleri bölgenin sakinleşmesini sağlayabilir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul Üniversitesi

2019'da Türkiye'nin Asya'ya Yönelik Dış Politikası

Ceren Ergenç*

Türkiye uzun yıllar Avrupa ve Kuzey Amerika merkezli bir dış politika izledikten sonra, Soğuk Savaş sonrası dönemin yeni bölgeselleşmeleriyle önce Orta Asya'ya, ardından da Doğu ve Güneydoğu Asya'ya açılma kararı aldı. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik ihtimalinin azalmasıyla birlikte yüzünü Asya'ya dönen bir 'eksen değişikliği' de siyasi söylemlerin arasına girdi. Dış politikada eksen değişikliği gerçekleşmeden dâhi Türkiye'nin Asya bölgesine yönelik kapsamlı ya da derinlikli bir politika geliştirmesi ve uygulaması mümkün olmadı. Zira Türkiye'nin bu politikaları geliştirecek, uygulayacak ve devlet dışı aktörlerin katılımını teşvik edecek bürokratik yapının bölge uzmanlaşması geleneği ve AB uyum sürecinden dolayı Asya'ya dair yeterli bilgi birikimi yoktu. Son yıllarda, Şangay İşbirliği Örgütü'ne tam üyelik, ASEAN'la gözlemci statüsünde aktif ilişki, Çin'in 'Kuşak ve Yol Projesi'nden yararlanma gibi konularda atılımlar öne çıkmıştı. 2019 yılında bunların sonucunda yeni gelişmeler gözlemlendi.

Öncelik enerji alanında olmak üzere ulaştırma ve çevre alanlarında, Çin'den gelecek yatırımlar için üst düzey liderler arasında anlaşmalar sağlandı. Örneğin, Çin'in Kuşak ve Yol projelerini Doğu Avrupa'da gerçekleştiren kamu iktisadî teşekkülleri Türkiye'de kömür ve hidroelektrik santrallerinin yapımında yerli ortaklarla beraber rol alıyor. Bu bağlamda, Türkiye'nin Çin'le ekonomik ilişkilerinin, ne Türkiye içinde bu çevre karşıtı yatırımlara verilen kamuoyu tepkisine ne de Dışişleri Bakanlığı'nın Çin'in azınlık politikalarını eleştiren beyanına rağmen bozulmadığını söyleyebiliriz.

Bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerin devlet liderleri düzeyinde yoğunlaştırılması son yıllara damga vuran bir tavidir. 2019 yılı, bürokratik kurumların bölgeye yönelik yeniden kurumsal bir politika geliştirilmesi çabasına da tanık oldu. 'Yeniden Asya' adı verilen bu politika Dışişleri Bakanlığı'nın öncülüğünde ve koordinasyonunda bölgenin tamamına, alt bölgelerine ve bölge ülkelerine yönelik uygulanabilir politikalar geliştirilmesini öngörüyor. Bir eksen değişikliği anlamına gelmediği açıktan vurgulanan bu politikanın geliştirilmesi için akademiden, iş dünyasından ve sivil toplum örgütlerinden Dışişleri Bakanlığı'nın uygun gördüğü temsilcilerin çağrılı olduğu bir çalıştay Aralık 2019'da toplandı. Bu çalıştayın somut politika önerileri henüz kamuoyuyla paylaşılmadı ama bölgeye dair politika yapım süreçlerini destekleyecek bölge çalışmaları uzmanlaşmasına duyulan ihtiyaç görünür oldu.

Sonuç olarak, Asya bölgesine yönelik geliştirilen kurumsal politikalar dair politika yapım süreçlerini destekleyecek bölge çalışmaları uzmanlaşmasına duyulan ihtiyaç görünür kaldı.

---

* Doç. Dr., Çin Çalışmaları Bölümü, Xi'an Jiaotong-Liverpool Üniversitesi

DIŞ POLİTİKADA
KADINLAR
WOMEN IN FOREIGN POLICY

@WFP14

/WomenInForeignPol/

womeninforpol@gmail.com
dispolitikadakadinlar@gmail.com

+90 (216) 677 16 30

Tepeören Mahallesi, Okan
Üniversitesi Tuzla Kampüsü,
34959